

LEBENSBOORN WOLVERTEM: HOE CHRISTIAN Z.
NA 70 JAAR ZIJN GEBOORTEPLAATS VOND

GEBOREN IN EEN NAZISTISCHE LEGBATTERIJ

Een artikel in *De Standaard* over een kraamkliniek van de SS in Wolvertem joeg een schok door de villa van Christian Z. op Kaapverdië. Na een leven van afwijzing en omzwervingen kende hij eindelijk zijn geboorteplek. ‘Voor mijn moeder was ik *un enfant du diable*.’

Lieven Sioen, foto's Dieter Telemans

Hemzelf doet het niet veel, beweert Christian Z., terwijl we langs rijzige kastanjenbomen en visvijvers van een park in Meise wandelen. Maar de bejaarde Fransman probeert zich voor te stellen wat zijn moeder moet hebben gevoeld toen ze 70 jaar geleden over hetzelfde pad wandelde. ‘Jong, alleen en in moeilijke omstandigheden zwanger geworden van een kind dat ze niet wenste. Je bent het kind des duivels, zou ze me altijd toeslingeren. Ik mocht haar zelfs niet *maman* noemen. Toch verwijt ik haar niets. Het was haar leven. Voor mij is dit een afgesloten verhaal.’

Een mensenleven later bezoekt Christian Z.

voor het eerst de plaats waar hij op 15 maart 1943 in het grootste geheim is geboren. Hij is er speciaal voor uit Kaapverdië naar België gevlogen. Rustig wandelt de grote, grijze man met zijn vrouw Felicia in het parkdomein Nerom in Wolvertem, bij Meise. Achteraan staat een villa in Engelse cottagestijl. Vandaag is het een opvangtehuis voor mensen met een verstandelijke handicap. Tijdens de oorlog diende het landhuis als Lebensborn: een geheime kraamkliniek en crèche van de SS, waar raszuivere maar ongewenst zwangere vrouwen in de beste omstandigheden konden bevallen. Geen enkel arisch kind mocht immers voor het Derde Rijk verloren gaan.

‘Mijn moeder heeft me nooit willen vertellen

‘Ik was voor de misdaad voorbestemd.
Een kind dat zonder liefde of identiteit
opgroeit, komt zelden goed terecht.
Mijn redding was Felicia, mijn vrouw’

waar ik was geboren of wie mijn vader was’, zegt Christian. ‘Ik was de levende herinnering aan een periode die ze uit haar leven wilde wissen. Vandaar dat ze niets met mij te maken wilde hebben.’

Christian beschikte alleen over een officieus geboortedocument waarop Wolvertem stond vermeld. Navraag bij de plaatselijke autoriteiten leverde alleen meer vraagtekens op. Bij de burgerlijke stand was nooit de geboorte van een Z. gemeld, in het dorp had nooit een kraamkliniek gestaan. ‘Mijn vele brieven aan de Belgische autoriteiten bleven onbeantwoord.’

Abba

De Lebensborn van Wolvertem was tot begin dit jaar zelfs in Meise en omstreken een goed bewaard geheim. Het was de Vlaamse pediater Louis Yves die toevallig het bestaan ervan ontdekte, tijdens zijn onderzoek naar collaboratie door Vlaamse artsen met het naziregime. In het archief van de Duitse bezettingsmacht in België en Noord-Frankrijk, dat zich in Parijs bevindt, vond Yves bewijs dat de SS al in 1942 een eerste Lebensborn opende in België. Er werden dertig kinderen geboren. Tot dan was alleen de Lebensborn van Wégimont bij Luik gedocumenteerd.

Lebensborn was een nazistisch programma om in oorlogstijd het geboortecijfer van arische kinderen op te krikken. Op een moment dat jonge Duitse mannen bij bosjes sneuvelden aan het oostfront, moest abortus van ongewenste maar raszuivere kinderen tot elke prijs vermeden worden. Daarom gaf Heinrich Himmler de opdracht om een circuit van geheime kraamklinieken uit te bouwen, waar vrouwen in de beste omstandigheden konden bevallen van een buitenechtelijk kind. Na de geboorte behoorde het kind het Duitse Rijk toe.

Aanvankelijk was Lebensborn alleen voor Duitse of Volksduitse vrouwen bedoeld. Later mochten ook vrouwen uit bezet gebied er bevallen, op voorwaarde dat ze voldoende arische kenmerken vertoonden. In Oost-Europa begon de SS op den duur zelfs kinderen met arische kenmerken te ontvoeren. In Noorwegen kregen de SS-troepen dan weer het bevel om zoveel mogelijk kinderen te verwekken bij Noorse vrouwen. Veel van die kinderen hebben hun ouders nooit teruggevonden. Het »

LEBENSBOORN WOLVERTEM: HOE CHRISTIAN Z. NA 70 JAAR ZIJN GEBORTEPLAATS VOND

beroemdste Lebensbornkind is Anni-Frid Lyngstad van Abba.

Vergeeld archief

‘Ik herinner me nog hoe plots verpleegsters en vrouwen hun intrek namen in het landhuis’, vertelt Julien Vanderveken uit Meise. Hij was 6 jaar in 1940 en woonde met zijn ouders in het poortgebouw van domein Nerom. De constructie in natuursteen en vakwerk is duidelijk zichtbaar langs de A12. Na de Duitse inval werd het domein geconfisqueerd om troepen te legeren. ‘Mijn vader zat in het geniep naar de BBC te luisteren, terwijl Duitse soldaten onder hem wacht liepen.’

In 1942 vertrokken de troepen en werd in de poort een bord met in gotische letters ‘Mütterheim’ opgehangen, weet Julien nog. ‘Nu en dan kwam een auto toe met zwangere vrouwen, die verschillende talen spraken. Het moeten belangrijke personen zijn geweest, want ze werden goed verzorgd. Kinderen heb ik er nooit zien spelen. Die vrouwen kwamen bevallen en vertrokken weer. Men zei dat ze tot de elite van de nazi’s behoorden, maar wie ze precies waren, wisten we niet.’

Tot daar de schaarse mondelinge overlevering over Mütterheim Wolvertem. De rest van de geschiedenis leek uitsluitend verteld door vergeelde archieven in Parijs: correspondentie tussen Berlijn, Gent en Wolvertem; rekeningen voor melk of renovatiewerken, geboortefiches, instructies en zelfs aanvraagformulieren voor de vaders van een ongepland kind. Wie heeft hij zwanger gemaakt? Is hij van plan met de moeder te trouwen? Erkent hij de boreling?

Christian Z. is niet erkend door zijn vader. Slechts een gelukkige samenloop van omstandigheden liet na 70 jaar het puzzelstukje van zijn geboorte op zijn plaats vallen. *De Standaard* publiceerde op 22 september 2012 als eerste het verhaal van de Lebensborn van Wolvertem. In februari kregen we een e-mail uit Kaapverdië, met de vraag of ondergetekende de auteur was van het artikel. Blijkbaar was de reportage overgenomen door het magazine *Courrier International* en zo een vriend van Christian Z. onder ogen gekomen. ‘Christian vertelde geregeld dat hij in een nazistische leg-batterij was geboren, zegt Gaëtan, die is mee-gereisd naar Wolvertem. ‘Meer details kende

‘Mijn grootmoeder was niet bepaald trots dat haar dochter had gecollaboreerd. Voor haar, op school en in het dorp was ik de boche, het moffenjong’

Christian niet. Het was voor hem een schok om zwart op wit te lezen dat er in Wolvertem inderdaad een Lebensborn had gefunctioneerd. Maar het antwoord op zijn vragen heeft hem ook rust gebracht.

‘Alsof de spanning van een heel leven eindelijk tot ontlading kwam’, reageert Christians vrouw Felicia.

De definitieve ontlading kwam er nadat dokter Louis Yves in de Parijse archieven effectief het geboortebewijs van Christian Z. had teruggevonden: op 15 maart 1943, om 19 uur in Mütterheim Wolvertem b/Brüssel. Dokter Yves reisde met kopieën van die documenten naar Kaapverdië, waar de mannen

beviend raakten en het plan rees om zelf naar Wolvertem te reizen. ‘Om definitief een punt te zetten achter dit verhaal’, aldus Christian.

Pleegouders

Er stond Christian immers een weinig benijdenswaardige jeugd te wachten als ‘enfant de boche’ (‘moffenjong’), zoals de buitenechtelijke kinderen van Duitse soldaten na de oorlog werden genoemd. Zijn moeder, Lucia Z., was afkomstig uit Pelters, een klein dorp bij Metz, leren we uit de documenten van Mütterheim Wolvertem. Ze werd geboren in 1923. Als nationaliteit staat Volksdeutsche vermeld.

Hoewel de jonge vrouw in Frankrijk is geboren, beschouwde het naziregime haar als een zuivere Duitse. Van Christians biologische vader geen spoor in het document. Hij kreeg de naam van zijn moeder.

Ook haar beroep is vermeld: Lucia werkte als Stabshelferin in Saint-Malo. Stabshelferinnen des Heeres waren vrouwelijke medewerksters op de hoofdkwartieren van de Wehrmacht. ‘Mijn moeder heeft een tijdje gewerkt voor de Wehrmacht in Metz’, weet Christian. ‘Waarom, dat heeft ze me nooit verteld. Ik vermoed dat ze weg wilde uit het benauwde dorp van haar

jeugd. Haar hele leven zocht ze roem en succes, op verre bestemmingen. Vanuit Metz is ze op een bepaald moment overgeplaatst naar Saint-Malo, waar een administratieve basis van de Luftwaffe was gevestigd. Daar werd ze zwanger van een jonge piloot die op het Kanaaleiland Guernsey was gelegerd.

Ook dat weet Christian slechts uit tweede hand. Net voor haar dood vertelde zijn moeder aan haar schoondochter Felicia dat Christians biologische vader gesneuveld was bij Stalingrad. 'Toen ze de soldaat vertelde dat ze zwanger was, zou hij hebben geweigerd haar ooit nog terug te zien.'

Na zijn geboorte zou Christian acht maanden in Wolvertem hebben verbleven. Daarna werd hij naar Duitsland geëvacueerd. De enige aanwijzing over zijn eerste levensjaren is een oude foto van hemzelf bij een onbekende vrouw, met op de achterkant het opschrift: 'Mit sein Pflegemutter. Sudetengau, Winter 44-45.'

Waarschijnlijk werd de baby in een pleeggezin geplaatst op het platteland, veilig voor de bombardementen van de geallieerden. 'Van mijn eerste levensjaren heb ik alleen een vage herinnering van een huis met een monumentale trap, met kinderbedjes beneden en stapelbedden boven', zegt Christian. Zijn moeder is dan al uit beeld verdwenen.

Vreemdelingenlegioen

Pas in 1947 of 1948 kon Christian Z. bij zijn familie terecht. 'Voor mijn grootvader was ik het enige kleinkind van zijn enige dochter. Hoe precies weet ik niet, maar hij heeft me laten repatriëren.'

Een gelukkige thuiskomst was het echter niet. 'Mijn grootvader was een Duitstalige Elzasser, mijn grootmoeder een Franstalige uit Lotharingen. Zij was tijdens de oorlog bij het verzet aangesloten en er dus niet bepaald trots op dat haar dochter met de nazi's had gecollaboreerd. Voor haar, op school en in het dorp was ik de *boche* in huis, het moffenjong.'

Lucia Z. liet zich niet meer zien in Pelter, uit angst voor de repressie. Haar foto toont een bijzonder knappe vrouw, die een artistieke carrière ambieerde als zangeres. Een kind was daarbij slechts een blok aan het been. Toch kwam ze na enkele jaren Christian weghalen bij zijn grootouders, naar Parijs, waar ze met haar nieuwe

'Ik voel wel medelijden met mijn moeder. Door elk contact met mij te weigeren, is ze arm, alleen en ziek gestorven'

man woonde. Maar Christian was een moeilijk kind, hij bleef ongewenst en werd aan zijn lot overgelaten. Hij had geen ouders, geen nationaliteit en geen papieren. 'Ik hing zonder schoenen of eten rond op straat. Mensen bekeken mij zoals ze vandaag naar zigeuner kinderen of vluchtelingen kijken. Als delinquenten, terwijl ze net als ik vaak uit oorlogsgebied komen en niemand zich iets van hen aantrekt.'

Uiteindelijk haalde de politie de toen 9-jarige Christian van straat en plaatste de rechter het kind in een home. Ondertussen had zijn moeder alweer een nieuwe man ontmoet, een Belgische journalist met standplaats in Congo. 'Hij is de eerste persoon die zich echt over mij heeft ontfermd. Toen pas heeft mijn moeder me officieel erkend, in 1958.'

Maar ook die relatie liep fout. Opnieuw belandde Christian alleen op straat. In Congo woedde de onafhankelijkheidsstrijd. 'Daar zat ik dan, zonder papieren of nationaliteit. Als staatloze. Toen ben ik bij het vreemdelingenlegioen gegaan. Omdat dat de enige manier was om aan papieren te raken.'

Zonder wrok

Christian kwam als 'een beest' uit het legioen, zegt hij zelf. 'Ik was voor de misdaad voorbestemd. Een kind dat zonder liefde of identiteit opgroeit, komt zelden goed terecht. Mijn redding was Felicia. Zij was Italiaanse en gaf

wiskunde aan de universiteit Lovanium in Leopoldville. Ze wilde maar een relatie met mij beginnen als ik een diploma zou behalen. Ik werd ingenieur en architect. Felicia heeft me een leven, een familie en een thuis gegeven. Toch zou het nog tot 2000 duren voor ik eindelijk de Franse nationaliteit verwierf.'

Christians en Felicia's werk voerde hen naar Azië en Latijns-Amerika. Na hun pensioen vestigden ze zich in Boa Vista in Kaapverdië. Al die jaren dacht Christian dat hij in het reine was met zijn verleden. Tot zijn vriend Gaëtan hem het artikel over Wolvertem liet lezen.

Wrok of bitterheid voelt de man niet meer. 'Mijn moeder was jong, ze wilde vooruit in het leven, werd verliefd, en dat in heel moeilijke omstandigheden. Maar ik voel wel medelijden. Door elk contact met mij te weigeren, is ze arm, alleen en ziek gestorven. Terwijl ikzelf, mijn kinderen en haar kleinkinderen haar graag in de familie hadden opgenomen.'

Een licht verwijt ten aanzien van België voelt Christian wel, want Mütterheim Wolvertem kon maar functioneren met de hulp van collaborerende artsen en vroedvrouwen. De SS'er Leonardo Conti en zijn moeder Nanna Conti, die het Lebensborn-programma op poten zetten, konden rekenen op de bereidwillige medewerking van onder meer de Vlaamse gynaecoloog Frans Daels van de Universiteit Gent. Toch bleef het verhaal van Wolvertem na de oorlog geheim. Het was wachten op een gepassioneerde amateur-historicus voor het bestaan ervan aan het licht kwam. 'Terwijl verschillende mensen toch op de hoogte moeten zijn geweest van wat hier precies is gebeurd', aldus Christian. 'Blijkbaar heeft dit land het nog altijd moeilijk om het verleden onder ogen te zien.'

Een vroeger antwoord over zijn precieze herkomst had van Christian misschien een betere vader gemaakt, zal hij later op de avond toegeven. Want daar heeft hij wel spijt van: dat ook hij hard en vaak afwezig was voor zijn kinderen. 'Ik heb nooit geleerd wat ouderliefde was, of hoe je kinderen opvoedt. Daarom vind ik het belangrijk dat mijn eigen kinderen en kleinkinderen hun verleden kennen. Mensen moeten weten waar ze vandaan komen.'

Omwille van zijn kinderen zag Christian zijn familienaam liever niet gepubliceerd.

